

▲ Банкбаян

АКЧА АЛУУ же ЖӨНӨТҮҮ АБДАН ОҢОЙ

АКЧА КОТОРУУЛАР

Акча которуу кызматы учурда Кыргыз Республикасынын финансы ресурсунун маанилүү булактарынын бири. Бүгүнкү күндө жалпы алганда, дүйнө жүзү боюнча финансылык агымдын негизин, чет элдик инвестициядан кийинки эле орунду ээлеген акча которуу кызмат көрсөтүүлөрү түзөт. Азыркы учурда акча которуу - эң эле кеңири тараган жана зарыл кызматтардын бири болуп саналат. Акча которууну өзгөчө, чет өлкөдө иштеп жатышкан эмгек мигранттары жүргүзүшөт.

КРда акча которуу кызматын, республиканын ченемдик укуктук актыларына, ошондой эле акча которуунун локалдык жана эл аралык системасынын эрежелерине ылайык коммерциялык банктар гана сунушташат.

Акча которуунун локалдык системасынын операторлорунан болуп коммерциялык банктар эсептелет.

Мындан тышкары республиканын коммерциялык банктары, эл аралык акча которуу системасынын операторлору менен системада катышуу жана анын эрежелерин так сактоо боюнча келишим түзүп, эл аралык акча которуу системасынын катышуучуларынан боло алышат. Юридикалык жак, резидент жана КРнын резидент эместери эл аралык акча которуу системасынын операторлору болуп саналышат.

КРнын ченемдик укуктук актыларына ылайык, коммерциялык банк, банктык эмес финансы-кредит мекемелери менен келишим түзүү аркылуу калкка акча которуу кызматын сунуштайт. Азыркы учурда республиканын аймагында 20дан ашык адистештирилген эл аралык акча которуу системалары ишкердигин жүргүзүүдө. Акыркы 5 жыл ичинде (2009, 2013-жылдары) кириш акча которуу көлөмү 2,7 эсеге көбөйүп, 2013-жылы 2,37 миллиарддан ашык АКШ долларын түзсө, чет өлкөгө акча которуунун көлөмү да 4,8 эсеге көбөйүп, 626,1 миллион АКШ долларын түзгөн. Акча которуу кызматында валюталардын ичинен орус рубли лидерлик позицияда туруп, сандык катнашта 90% тегерегинде, ал эми акча которуунун көлөмү боюнча 70% жогору. Ал эми экинчи пози-

цияны сандык эсепте 10% тегерегинде жана көлөмү боюнча 25% түзүп, АКШ доллары ээлейт. Акча которуунун олуттуу бөлүгү Россия Федерациясынын валютасы - орус рублине туура келүүдө. Анткени республикабыздын эмгек мигранттарынын көпчүлүгү Россияда эмгектенишет.

АКЧА КОТОРУУНУ ЖҮЗӨГӨ АШЫРУУ ЖОЛДОРУ

Акча которууну жүзөгө ашыруу үчүн коммерциялык банктар, филиалдар жана баардык почта бөлүмдөрү өз кардарларына жана кызыктар адамдарга акча которуу кызматын сунушташат. Жүзөгө ашырылышына жараша акча которуу жолдору төмөнкүчө бөлүнөт:

- банктык эсептешүү эсебин ачуу аркылуу;
- банктык төлөм-карттары аркылуу;
- банктык эсептешүү эсебин ачуусуз акча которуу кызматы аркылуу;
- банктык эсептешүү эсебин ачуусуз почта бөлүмдөрү жана телеграф аркылуу.

БАНКТЫК ЭСЕПТЕШҮҮ ЭСЕБИН АЧУУ АРКЫЛУУ АКЧА КОТОРУУ

Мындай кызматты пайдалануу аркылуу акча которуулар-

ды гана эмес, чарба субъекттери ортосунда төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү жүргүзүү мүмкүнчүлүгү берилет.

Бул үчүн акча каражатын Алуучу жана Жөнөтүүчү кайсыл болбосун коммерциялык банкта (же банктын филиалында) эсеп ачуусу зарыл.

Улуттук валютадагы акча каражаттарын республика ичинде которууда коммерциялык банктар, банктар аралык эсептешүү системасын пайдаланышат, б.а. бул Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosstuck системасы жана Пакеттик клиринг системасы. Чек ара аркылуу өтүүчү которууларды (төлөмдөрдү) жүзөгө ашырууда коммерциялык банктар SWIFT, Telex, Банк-Клиент, Е-Клиент ж.б системаларын пайдаланышат. Эл аралык акча которууларды жүргүзүүдө SWIFT системасы кеңири колдонулат. SWIFT - акча каражаттарын дүйнө жүзүнүн кайсыл болбосун тарабына которууга мүмкүнчүлүк берген эл аралык система. Акча которуулар, эсеп ачуусуз же жеке банктык эсеп аркылуу кайсыл болбосун валютада жүргүзүлөт.

БАНКТЫК ТӨЛӨМ КАРТТАРЫ АРКЫЛУУ АКЧА КОТОРУУ

Банктык төлөм карттары аркылуу акча каражаттарын которуу карт ээсине товарларды, кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу, валюта алмаштыруу, нак акча каражаттарын алуу, ошондой эле акча которууну жүргүзүү мүмкүнчүлүктөрүн сунуштайт.

рында кабыл алынат.

Эл аралык төлөм карттары аркылуу акча которуу, банктык эсепти ачуу менен акча которуу сыяктуу эле жүргүзүлөт.

БАНКТЫК ЭСЕП АЧУУСУЗ АКЧА КОТОРУУ

Азыркы учурда КРнын аймагында 20дан ашык эл аралык акча которуу системалары иш алып барат: Western Union, Money Gram, Contact, Xpress money, Золотая корона ж.б., ошондой эле коммерциялык банктардын Кыргызтрансфер, Эко Перевод, Money Stream, Аргымак ж.б. ички акча которуулар системалары да кызматтарын сунушташат. Бул системалар республиканын бардык аймагы боюнча акча которууларды жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн берет.

БАНКТЫК ЭСЕП АЧУУСУЗ ПОЧТА АРКЫЛУУ АКЧА КОТОРУУ

КРнын банктык ишканаларынан тышкары кызматтарды ошондой эле «Кыргыз почтасы» мамлекеттик ишканасы да сунуштайт. Акча каражатын почта/телеграф аркылуу которуу үчүн жөнөтүүчү каалаган почта бөлүмүнө кайрылууга тийиш.

Максат ДҮШӨНБИЕВ,
КР Улуттук банкынын
Төлөм системалар
башкармалыгынын, төлөм
системаларын анализдөө
жана өнүктүрүү
бөлүмүнүн адиси

